

Проект фінансується
Європейським Союзом

МІЖНАРОДНИЙ
ФОНД
ВІДРОДЖЕННЯ

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВДА

ЯКОЮ МОВОЮ ВЧИТИ В ШКОЛІ?

18 лютого, 2019 року

м. Київ

Зміст

1. Закон «Про освіту»
2. Висновки і рекомендації Венеційської комісії
3. Реалізація ст. 7 закону «Про освіту»
4. Регіони з компактним проживанням національних меншин
5. Соціологічне дослідження
6. Рекомендації

Закон України «Про освіту» прийнятий 5 вересня 2017 року: «мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова» (ст. 7).

Чотири категорії мов з різними правами:

1. державна (українська) – мова викладання на всіх рівнях;
2. мови корінних народів;
3. мови національних меншин, які є офіційними мовами ЄС;
4. мови національних меншин, які не є офіційними мовами ЄС.

Національні меншини:

- можуть отримувати своєю мовою **дошкільну та початкову** освіту поряд з державною мовою через окремі класи в українських школах
- мають право вивчати свою мову окремим предметом в **початковій та середній** школі

Викладання мовою національної меншини в **середній** школі:

- окремі предмети можуть викладатись англійською та іншими офіційними мовами ЄС
- мови інших національних меншин (білорусів, євреїв, росіян) можуть вивчатись як окремий предмет

Прикінцеві положення закону «Про освіту»:

«особи, які належать до корінних народів, національних меншин України і розпочали здобуття загальної середньої освіти до 1 вересня 2018 року, до 1 вересня 2020 року продовжують здобувати таку освіту відповідно до правил, які існували до набрання чинності цим Законом, з поступовим збільшенням кількості навчальних предметів, що вивчаються українською мовою»

Висновки Венеційської комісії:

- порушення принципу недискримінації
- виключне ставлення до мов корінних народів виправдане
- місцеві органи влади можуть підтримати і забезпечити надання освіти мовою національних меншин

Рекомендації Венеційської комісії:

- порівняти в правах мови національних меншин, які не є офіційними мовами ЄС, до мов національних меншин, які є офіційними мовами ЄС
- забезпечити достатньо місця для викладання мовою національних меншин, щоб учні змогли оволодіти мовою національних меншин на рівні, достатньому для оперування складними питаннями
- зберегти деякі школи з російською мовою викладання

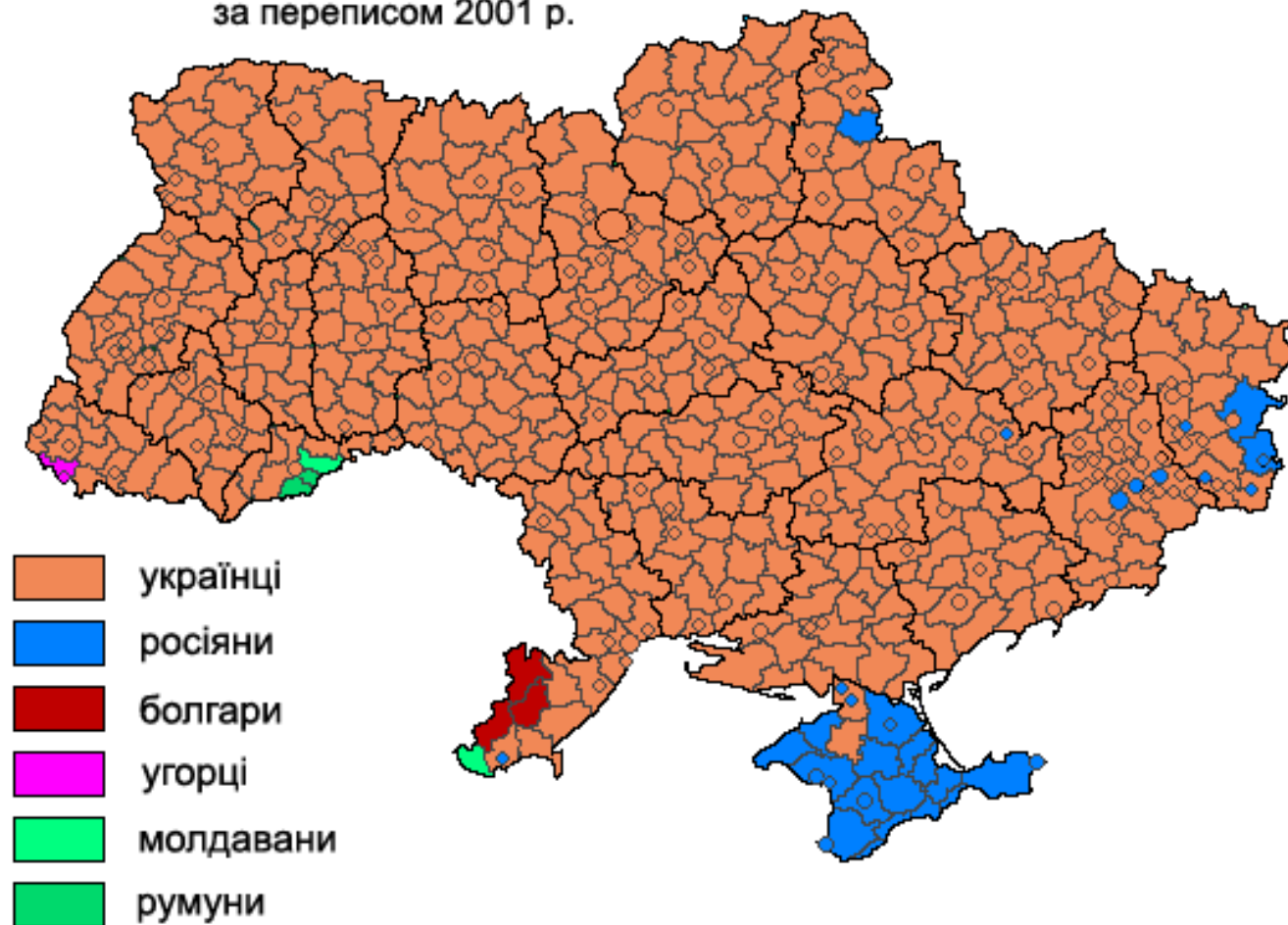
Дорожня карта імплементації статті 7:

- продовжити перехідний період до 2023 року
- затвердити нові стандарти освіти
- видати і доставити в школи двомовні словники термінології, хрестоматії, методичні посібники та дидактичні матеріали
- провести дистанційні курси з української мови для учнів

Проект Закону України «Про загальну середню освіту»:

- у 5 класі базова освіта державною мовою має становити не менше 20% річного обсягу навчального часу з щорічним збільшенням такого обсягу (не менше 40% у 9 класі)
- профільна середня освіта – не менше 60% (для шкіл з викладанням мовами, які є офіційними мовами ЄС)
- в школах з викладанням іншими мовами (крім мов корінних народів) базова та профільна середня освіта має на 80% викладатись державною мовою

Перша за чисельністю національність
за переписом 2001 р.

Регіони:

- Закарпатська область: Берегівський, Виноградівський, Ужгородський, Тячівський та Рахівський райони (ГО «Джерела»).
- Одеська область: м. Одеса, Болградський та Ізмаїльський райони (ПУВ Соціологічної асоціації України).
- Чернівецька область: м. Чернівці, Герцаївський та Новоселицький райони (Українська асоціація дослідників освіти).

Методи дослідження:

- анкетування
- глибинні інтерв'ю

Цільова аудиторія: батьки учнів, учні старших класів, студенти, представники органів місцевої влади та самоврядування, керівництво шкіл, вчителі, представники громадських організацій національних меншин, роботодавці, представники місцевих політичних партій.

Кількість опитаних: 770 осіб методом анкетування і 190 осіб методом глибинних інтерв'ю.

Викладання української мови в школі:

- Більшість опитаних учнів, батьків і студентів задоволені якістю викладання української мови в школі (незважаючи на результати ЗНО)
- Але:

«Вони йдуть у вищі навчальні заклади і мало що там розуміють. З того, що їм там викладають, тим більше, якщо це наукові терміни якісь в предметах, то їм взагалі дуже важко дається. Якщо таку розмовну мову вони ще десь чують кругом в себе, то те, як викладають в навчальних закладах, на мою думку, їм це дуже важко» (чиновники-освітяни з румунською етнічністю, Чернівецька область)

Як підвищити рівень володіння мовою:

- самоосвіта і заняття з репетитором
- збільшення кількості годин на вивчення української мови
- навчання українською мовою з першого класу
- проведення позакласних та позашкільних заходів українською мовою
- використання української мови в медіа і інтернет-просторі
- популяризація української мови та культури
- курси з української мови
- матеріальне заохочення вчителів за викладання українською
- запровадження двомовної системи на уроках

Отримання вищої освіти:

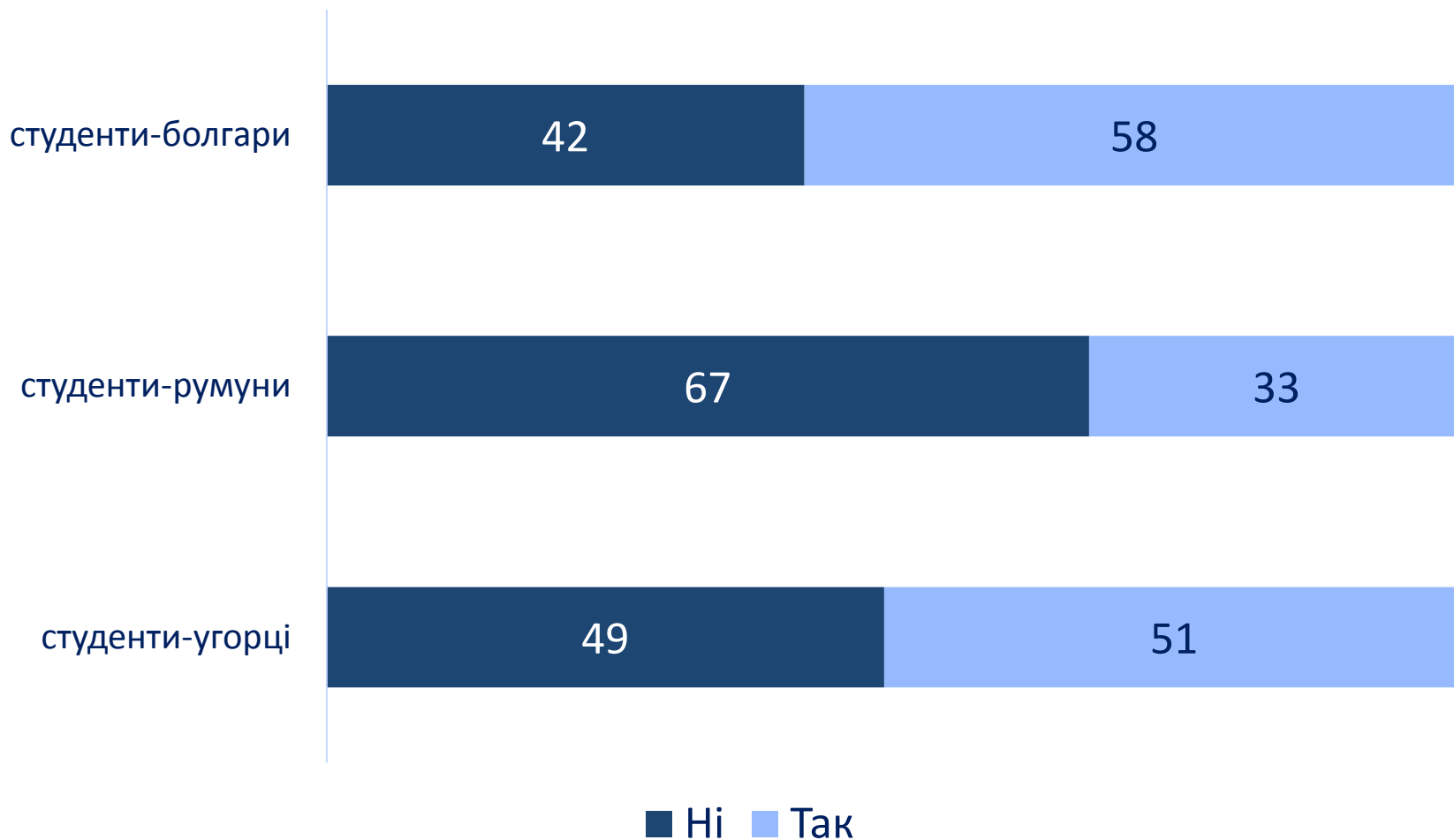
- Переважна більшість школярів планують продовжувати навчання у вищих навчальних закладах, і більшість з них планують робити це в Україні. Виключенням є Чернівецька область, де лише 47% опитаних учнів відповіли, що хочуть вступати до ВНЗ України.
- Більшість студентів також планують продовжити навчання і біля третини з них планують для цього виїхати закордон.
- Переважна більшість батьків бачить своїх дітей в Україні. Виділяється Закарпатська область, де 61% батьків стверджують, що їх дитина планує шукати роботу закордоном.

Чи допомагає українська мова в житті?

- школярі-представники національних меншин вивчають українську мову, бо це державна мова і тому треба її знати, а також тому, що це обов'язковий предмет в школі
- 42% школярів-угорців на Закарпатті і 35% школярів-болгар в Одеській області готові відмовитися від вивчення української мови, якби була така можливість
- опитані роботодавці наголошували на необхідності володіти українською мовою, якщо людина планує будувати кар'єру в Україні

«Не всі роботодавці румуномовні, і якщо знати і українську мову, то є більше варіантів, більше шансів працевлаштуватися до україномовного роботодавця» (роботодавець, Чернівецька область)

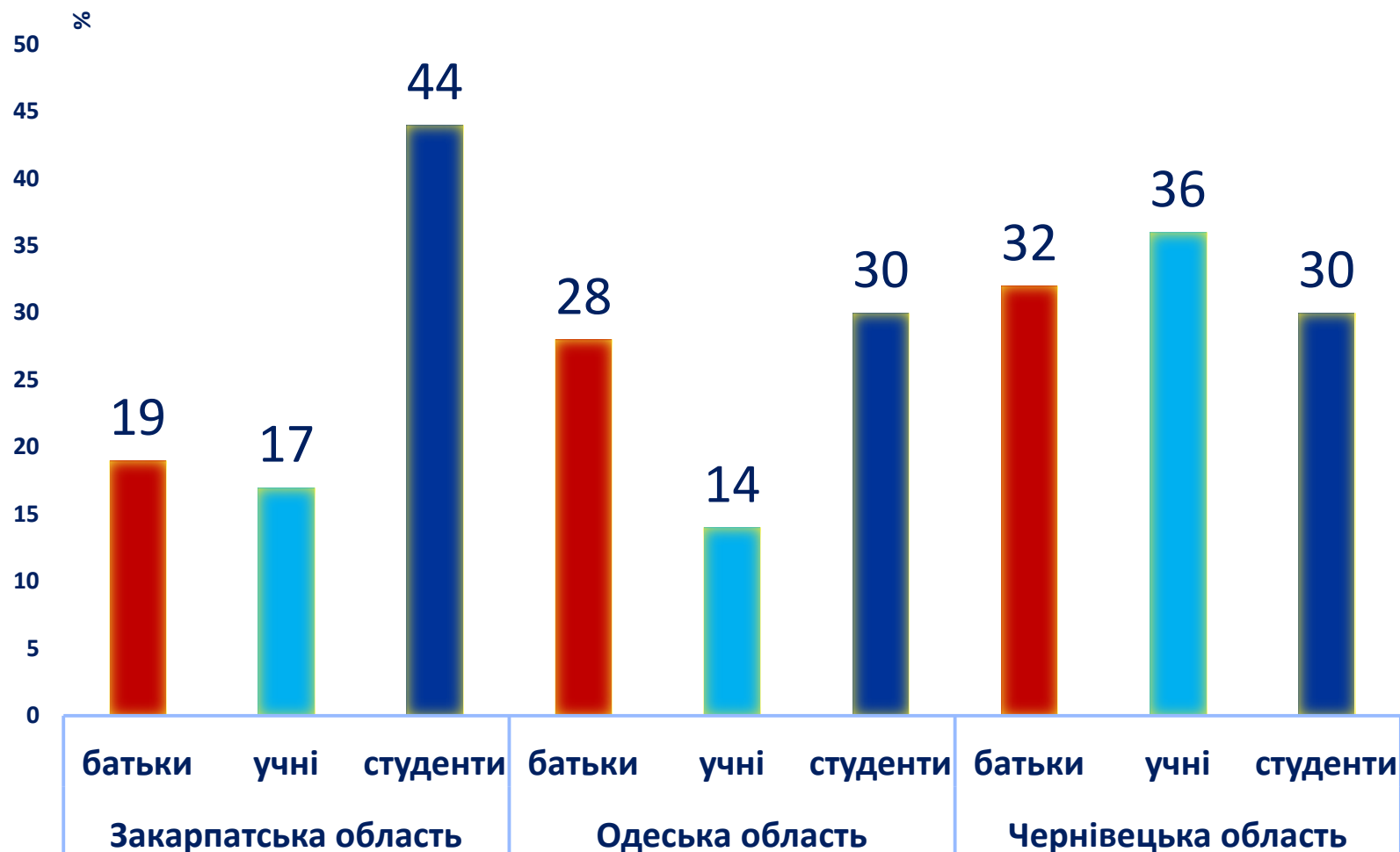
Чи підвищує українська мова можливості вступити в ВНЗ?

Сприйняття ст. 7 закону «Про освіту»:

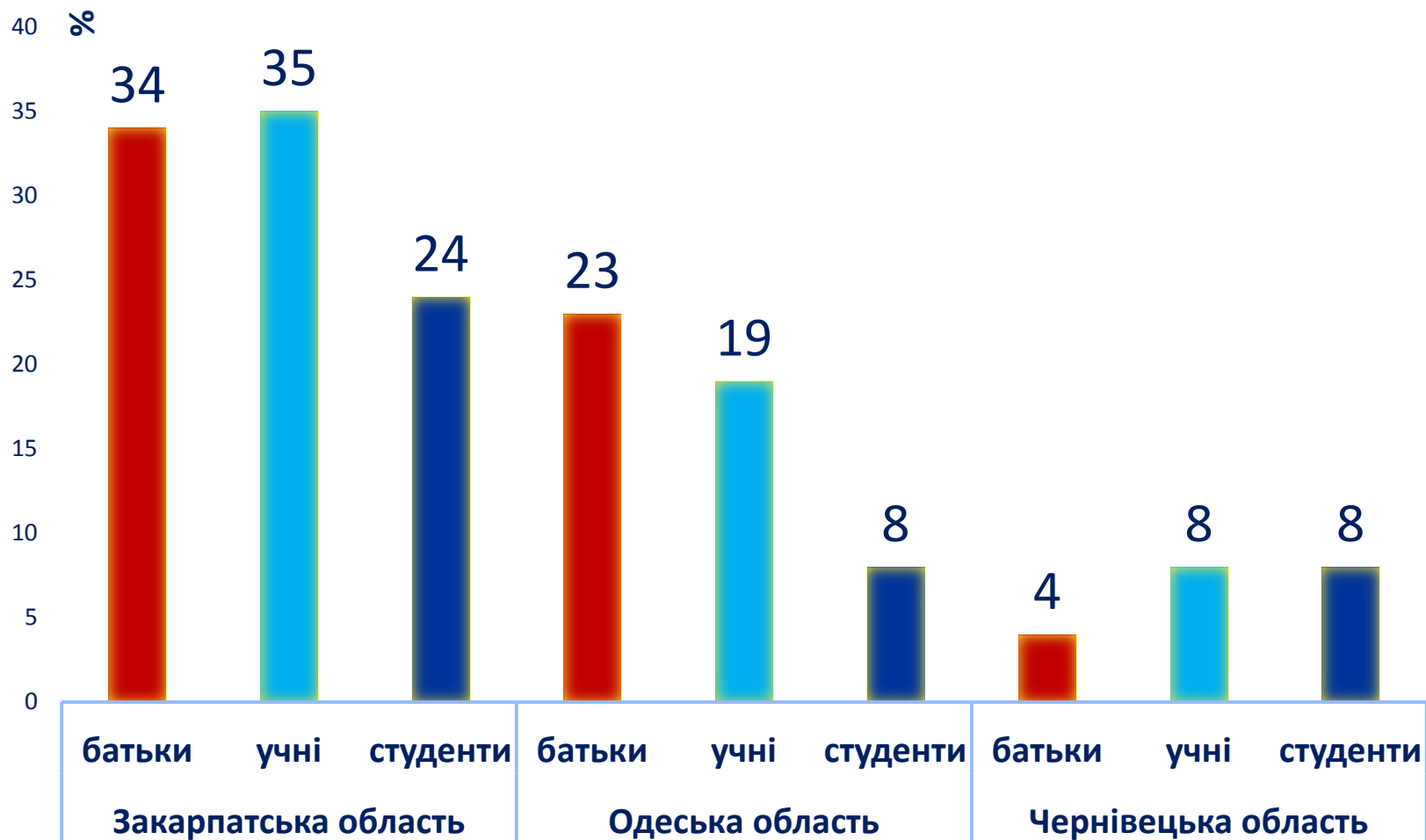
- підтримується в основному батьками та студентами, підтримка серед учнів шкіл є значно нижчою
- побоювання втрати національної ідентичності
- недовіра до влади і непрогнозованість змін
- складнощі з отриманням знань нерідною мовою
- поспішність переходу на українську мову викладання

СТ. 7 ЗАБЕЗПЕЧИТЬ РІВНІ МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ

СТ. 7 ОБМЕЖИТЬ ПРАВА НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН НА ВИВЧЕННЯ РІДНОЇ МОВИ

Причини виникнення напруги навколо мовного питання:

- Недостатність інформації
- Надмірна політизація питання
- Неузгодженість змін з національними меншинами
- Побоювання втратити національну ідентичність
- Недостатність часу на впровадження змін
- Побоювання втратити роботу
- Складність викладання українською мовою вчителями-неукраїнцями

Як знизити напругу, пропозиції:

- Покращити якість викладання української мови
- Провести роз'яснювальну роботу щодо запланованих змін
- Проводити зміни поступово
- Застосувати досвід білігвальної освіти
- Визнати угорців корінним народом України
- Вести діалог лише з окремими спільнотами
- Скасувати ст. 7

- врахувати рекомендацію Венеційської комісії прирівняти в правах мови національних меншин, які не офіційними мовами ЄС, до мов національних меншин, які є офіційними мовами ЄС
- посилити роз'яснювальну роботу серед учнів шкіл національних меншин, їхніх батьків та вчителів щодо механізмів реалізації статті 7
- організувати додаткові курси з української мови для вчителів шкіл національних меншин
- вдосконалити методику викладання української мови як нерідної
- посилити культурний обмін між учнями шкіл з національних меншин та учнями інших регіонів, тим самим розширюючи їх україномовне середовище
- продовжувати діалог з усіма зацікавленими сторонами під час реалізації положень закону «Про освіту» та «Про середню освіту» для виявлення проблем та їх розв'язання
- посилити роз'яснювальну роботу серед депутатів Верховної Ради України з метою продовження перехідного періоду реалізації ст.7 закону «Про освіту»

Дякую за увагу!

ІНСТИТУТ
ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ
ТА ПОЛІТИЧНИХ КОНСУЛЬТАЦІЙ

вул. Рейтарська 8/5-А, Київ 01030, Україна

тел: +38-044-278-6360

e-mail: institute@ier.kiev.ua

www.ier.com.ua

[IER.Kyiv](https://www.facebook.com/IER.Kyiv)

[@IER_Kyiv](https://twitter.com/IER_Kyiv)

РЕЗУЛЬТАТИ ЗНО з УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ

	Домінуюча національність	Не подолали поріг	100-119	120-139	140-159	160-179	180-200
Україна	українці	11%	18%	19%	20%	19%	13%
Закарпатська область	українці	37%	25%	13%	10%	10%	5%
- м. Берегове	угорці	38%	29%	14%	7%	8%	4%
- Берегівський район	угорці	68%	20%	4%	5%	2%	1%
- м. Виноградів	н/д	28%	31%	17%	8%	11%	5%
- Виноградівський район	українці	38%	29%	14%	8%	8%	3%
- м. Ужгород	українці	15%	23%	20%	17%	14%	11%
- Ужгородський район	українці	39%	30%	15%	11%	4%	1%
Одеська область	українці	12%	20%	21%	20%	18%	9%
- м. Арциз	н/д	7%	21%	15%	22%	20%	15%
- Арцизький район	болгари	23%	26%	15%	16%	13%	7%
- м. Болград	н/д	13%	24%	21%	22%	15%	5%
- Болградський район	болгари	19%	26%	19%	18%	12%	6%
- м. Ізмаїл	росіяни	17%	26%	18%	15%	16%	8%
- Ізмаїльський район	українці	22%	27%	22%	15%	9%	5%
- Тарутинський район	болгари	22%	26%	18%	19%	10%	5%
Чернівецька область	українці	25%	28%	16%	14%	11%	6%
- м. Герца	н/д	31%	16%	9%	13%	19%	12%
- Герцаївський район	румунни	52%	27%	10%	5%	4%	2%
- Глибоцький район	українці	38%	30%	12%	10%	6%	4%
- м. Новоселиця	н/д	11%	41%	22%	12%	11%	3%
- Новоселицький район	молдовани	29%	32%	19%	10%	7%	3%
- м. Сторожинець	н/д	38%	29%	13%	6%	8%	6%
- Сторожинецький район	українці	40%	32%	13%	7%	5%	3%

- **Закарпаття.** Угорці – Берегівський район (76% населення) та місто Берегове (48%), Ужгородський (33%) та Виноградівський (26%) райони.

В районах з компактним проживанням угорців працює 165 шкіл, з них 75 шкіл (45%) з угорською мовою викладання.

- **Одеська область.** Болгари – Болградський (61%), Арцизький (39%), Тарутинський (38%) та Ізмаїльський (26%) райони.

В районах з компактним проживанням болгар та молдован працює 37 шкіл, з них 1 школа (3%) з болгарською мовою викладання та 5 шкіл (14%) з молдовською мовою викладання.

- **Чернівецька область.** Румуни – Герцаївський (92%), Глибоцький (45%) та Сторожинецький (37%) райони. Молдовани – Новоселицький район (58%).

В районах з компактним проживанням румун та молдован працює 148 шкіл, з них 74 школи (50%) з румунською мовою викладання.

Школярі			
Планують продовжити навчання			
в ВНЗ	в коледжі (технікумі)	в професійно- технічному закладі	не планують
Закарпатська обл.: 76%	Закарпатська обл.: 7%	Закарпатська обл.: 2%	Закарпатська обл.: 3%
Одеська обл.: 77%	Одеська обл.: 9%	Одеська обл.: 5%	Одеська обл.: 4%
Чернівецька обл.: 64%	Чернівецька обл.: 19%	Чернівецька обл.: 8%	Чернівецька обл.: 4%
З них в Україні			
Закарпатська обл.: 49%	Закарпатська обл.: 71%	Закарпатська обл.: 50%	
Одеська обл.: 55%	Одеська обл.: 78%	Одеська обл.: 100%	
Чернівецька обл.: 47%	Чернівецька обл.: 95%	Чернівецька обл.: 75%	
Планують навчатись або працювати через кілька років			
в Україні	в сусідніх з Україною державах	в інших країнах	важко відповісти
Закарпатська обл.: 31%	Закарпатська обл.: 32%	Закарпатська обл.: 15%	Закарпатська обл.: 21%
Одеська обл.: 52%	Одеська обл.: 10%	Одеська обл.: 9%	Одеська обл.: 26%
Чернівецька обл.: 31%	Чернівецька обл.: 11%	Чернівецька обл.: 26%	Чернівецька обл.: 32%